

УДК 336.7

Кочетигова Т.В.*старший викладач кафедри фінансів та кредиту
Харківського національного університету будівництва та архітектури***Старікова О.М.***студентка
Харківського національного університету будівництва та архітектури***ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ
КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В БАНКУ****FOREIGN EXPERIENCE OF ADJUSTING
OF CREDIT ACTIVITY IS IN BANK****АНОТАЦІЯ**

Стаття присвячена дослідженню світового досвіду регулювання кредитної діяльності в банку. Розглянуто грошово-кредитне регулювання в США федеральною резервною системою (ФРС). Наведено основні інструменти грошово-кредитного регулювання у США. Досліджено кредитну систему Італії, яку очолює Міжміністерський комітет із кредитів і заощаджень.

Ключові слова: кредит, грошово-кредитна політика, банківська система, фінансові інститути, центральний банк, комерційний банк, банківські операції.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена исследованию мирового опыта регулирования кредитной деятельности в банке. Рассмотрено денежно-кредитное регулирование в США федеральной резервной системой (ФРС). Приведены основные инструменты денежно-кредитного регулирования в США. Исследована кредитная система Италии, которую возглавляет Межминистерский комитет по кредитам и сбережениям.

Ключевые слова: кредит, денежно-кредитная политика, банковская система, финансовые институты, центральный банк, коммерческий банк, банковские операции.

ANNOTATION

The article is sanctified to research of world experience of adjusting of credit activity in a bank. A monetary accommodation is considered in the USA by FRS. The basic instruments of monetary accommodation are driven to the USA. The credit system of Italy, that is headed by an Interministerial committee on credits and economies, is investigational.

Keywords: credit, monetary policy, banking system, financial institutes, central bank, commercial bank, bank transactions.

Постановка проблеми. Для нашої країни вивчення досвіду зарубіжних країн у сфері кредитування та дослідження теми розбудови банківської системи є досить актуальним, оскільки стрімке зростання сфери банківських послуг і банківських установ, злиття капіталів вітчизняних банків з іноземними, необхідність упровадження ефективного механізму внутрішнього аудиту та банківського нагляду потребує поглибленого аналізу питань щодо необхідності та шляхів оптимізації структури банківського сектору відповідно до сучасного стану економічного розвитку держави.

Звичайно, банківське кредитування чинить значний вплив на розвиток економіки, тому дослідження світової практики повинно бути ефективно враховане вітчизняними банківськими установами у розробці своєї кредитної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанню банківського кредитування присвячено багато праць науковців, зокрема М.Д. Алексєєнко, О.І. Барановського, З.М. Васильченко, А.М. Герасимовича, Л.Б. Євтуха, О.Д. Заруби, В.Д. Лагутіна, А.Н. Мороза, В.І. Міщенко, М.А. Мороза, М.І. Савлука, Д. Шияна тощо. Однак бракує праць, у яких був би проаналізований закордонний досвід регулювання кредитної діяльності комерційного банку.

Метою статті є вивчення досвіду зарубіжних країн у сфері кредитування.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Під грошово-кредитним регулюванням зазвичай розуміють заходи центрального банку, що зосереджені на інтенсивному розвитку економіки і спрямовані на зміни грошової маси в обігу, обсягів кредитів у бік різкого збільшення, зменшення рівня відсоткових ставок та інших показників грошового обігу та кредитів, мета якого – істотний вплив на господарську кон'юнктуру [5].

Грошово-кредитна політика поряд із бюджетною є основою регулювання економіки, без її всебічного освоєння, як свідчить досвід розвинених країн, не може бути й мови про ефективну ринкову економіку. Грошово-кредитне регулювання є однією із найважливіших функцій центрального банку, який є основним суб'єктом-посередником – установою між державою та економікою через систему універсальних, спеціалізованих, комерційних та кооперативних банків. Ці методи широко застосовуються у країнах з розвинутою економікою залежно від конкретної ситуації в економіці, грошовій сфері, політичному середовищі та системі розвитку країни. Одні з них застосовуються більшою, інші – меншою мірою [4].

Світовою практикою набуто величезного досвіду функціонування кредитних та фінансових інститутів, який дає змогу системно оцінити їхню роль у загальному грошово-кредитному регулюванні економіки, підтриманні ліквідності, ефективному здійсненні розрахунків, ефективному залученні вільних грошових коштів, цілеспрямованому розміщенні кредитних ре-

сурсів, переливанні заощаджень в інвестиції. З деякими методами та особливостями функціонування, регулювання і механізмів кредитування у становленні ринкових відносин можна ознайомитися на прикладі американського досвіду побудови механізмів кредитування у системі кредитного комплексу [8].

Основним суб'єктом грошово-кредитного регулювання у США є федеральна резервна система (ФРС), яка є ядром усієї кредитної системи країни.

На початку свого створення федеральна резервна система США була покликана ліквідувати слабкі місця кредитної системи США. У ФРС входять 12 федеральних резервних банків із 24 відділеннями і досить велика кількість комерційних банків-членів. Федеральні резервні банки виконують роль центральних банків країни. Сьогодні ФРС об'єднує 5471 банк (38% всіх комерційних банків США), яким належить 74% всіх депозитів. Звичайно, завдання, які були покладені спершу на ФРС, постійно змішувалися (із плином часу змінювалися) і враховували вимоги часу та скеровувалися на забезпечення умов розвитку ефективної економіки і покращення соціальних умов.

Варто зауважити, що важкі наслідки світової економічної кризи змусили по-новому оцінити роль держави у грошово-кредитній сфері. Під впливом тривалої економічної кризи значно зміцнилась централізована сутність ФРС. Тоді було прийнято цілу низку антикризових законів, які були спрямовані на підвищення ліквідності банківської системи США. З метою прискорення конкуренції банків за вклади населення були введені обмеження на величину відсотків, які банки могли виплачувати на строкові вклади, заборонялась виплата платежів закладами до запитання, встановлювалась визначена норма резервів відносно депозитів [9]. При цьому комерційним банкам заборонялось інвестувати кошти у цінні папери компаній. Вводилось державне страхування вкладів у депозитних установах. Роль держави ще більше зміцнилась після Другої світової війни, і грошово-кредитній політиці відводилась значна роль регулятора відсоткових ставок. Істотно

змінилися цілі та завдання ФРС у 80-ті роки, коли на неї було покладено функцію регулятора пропозиції грошової маси та кредиту.

Отже, як бачимо, залежно від ситуацій та умов в економіці країни державне регулювання банківською діяльністю, зокрема кредитуванням, то посилюється, то послаблюється, тобто встановлюються відповідні обмеження для банків або ж їм надається повна свобода у тому чи іншому сегменті банківських послуг. Традиційно грошово-кредитна політика проводиться у двох формах, вибір яких визначається фазою економічного циклу та основними економічними цілями держави.

Проте досягнення відчутних позитивних результатів одних показників зазвичай спричиняє погіршення інших. Так, стимулювання інвестицій збільшить інфляцію, а ріст ділової активності приводить до зростання цін. Навпаки, заходи, що спрямовані на боротьбу з інфляцією і на покращення платіжного балансу, послаблюють економічне зростання і різко впливають на зайнятість населення, що зазвичай приводить до соціального невдоволення. А тому уряд вживає певних заходів грошово-кредитного регулювання, послідовно надаючи перевагу тим чи іншим залежно від конкретної економічної ситуації.

Практика свідчить про те, що грошово-кредитна політика, орієнтуючись на економічну ситуацію, може мати дві форми – кредитної рестрикції та кредитної експансії. У період економічного спаду кредитна експансія проводиться за допомогою кредитних вливань у господарюючий комплекс країни шляхом проведення політики дешевих кредитів із метою підйому економіки. Наслідком цієї політики є зростання інвестицій та зменшення, стримування інфляційних процесів. Кредитна рестрикція проводиться в умовах різкого економічного зростання. При цьому регулятивна функція полягає у збільшенні вартості (ціни) кредиту, скороченні обсягів інвестицій. У такому разі зростає безробіття, погіршуються соціальні умови та знижується рівень життя населення. Завдання державних органів зводиться до вмілого маневрування між стимулюванням економічного розвитку та боротьбою з інфляцією.

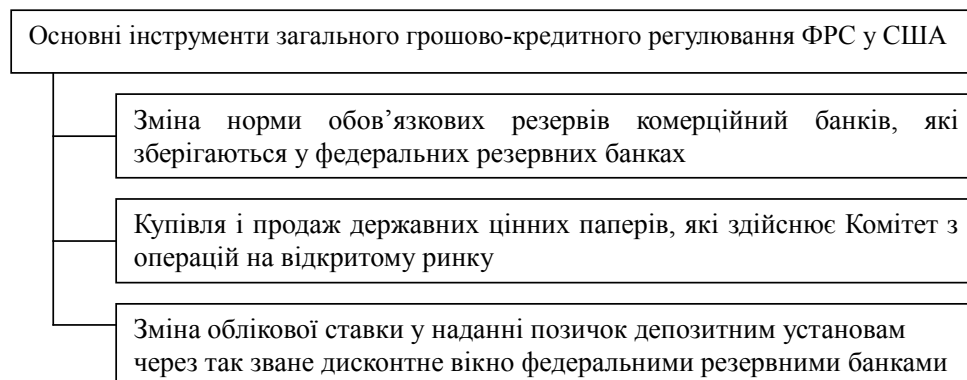

Рис. 1. Основні інструменти грошово-кредитного регулювання ФРС у США

За таких умов на рівні держави мають бути прийняті відповідні законодавчі та нормативні акти, які не давали б можливості різко скорочувати зайнятість працездатного населення. Яскравим прикладом цього було запровадження у 80-х та 90-х роках минулого століття системи виходу на пенсію до досягнення пенсійного віку. Крім цього, необхідно у таких ситуаціях проводити реструктуризацію економіки і розвивати ті галузі економіки, які мало розвинені, або розвивати розгалужену систему надання послуг.

Методи грошово-кредитного регулювання, як свідчить досвід США, діляться на дві групи. До першої належать загальні методи, що впливають на ринок позичкових капіталів, а до другої – селективні методи, які запроваджуються і призначаються для регулювання окремих видів кредитів та кредитування окремих галузей. У практиці селективні методи застосовуються як додаткові до загальних. Прикладами селективного регулювання можемо вважати встановлення лімітів щодо переобліку векселів для окремих банківських установ або ж темпи росту кредитних операцій (рис. 1).

Заслужують на увагу особливості сучасної кредитної системи України, які полягають, по-перше, у чіткому законодавчому розмежуванні установ коротко-, середньо- і довготермінового кредитування (установами короткотермінового кредитування є депозитні банки та ощадні каси, які зазвичай надають позики терміном до 18 місяців; середньотермінові позики терміном до 5 років (інколи до 10 років) і довготермінові кредити терміном до 30 років надають спеціальні кредитні інститути); по-друге, у більшій, ніж в інших розвинених країнах, ролі у фінансуванні регіональної економіки, що зумовлено недостатнім розвитком системи фондових бірж, страхових та інвестиційних компаній; по-третє, у досить суворому регулюванні з боку держави всіх сфер банківської діяльності. Банківська установа може кредитувати суб'єкти господарської діяльності в межах регіону, в якому вона знаходиться. Цей чинник є досить важливим, оскільки фінансові ресурси спрямовуються на розвиток регіону.

Кредитну систему Італії очолює Міжміністерський комітет із кредитів і заощаджень, на який покладено забезпечення її нормального функціонування, розроблення основних напрямів кредитної політики та контроль за її здійсненням. Він же розглядає і затверджує установчі документи (статуту, зміни до статутів) банків, призначення на відповідні посади у кредитних установах. Комітет затверджує нормативні документи (положення, інструкції, норми, правила), що регламентують діяльність установи як із коротко-, так і з середньо- і довготермінового кредиту. Дозвіл на емісію акцій та облігацій підприємств і організацій (установ) також надає комітет. Адміністративно комітет пов'язаний із казначейством.

Центральний емісійний банк країни, Банк Італії, зосереджує всю виконавчу владу у сфері грошей та кредитів. Він тісно пов'язаний з усіма ланками кредитної системи та казначейством. Банк Італії у своїй структурі має персонал, який обробляє і аналізує статистичну звітність, систематизує всі фінансово-економічні показники і дає оцінку економічного положення у країні та розробляє заходи щодо створення оптимальних умов для розвитку господарства. Адміністративно Банк Італії підпорядковується казначейству, а у сфері кредитної політики – Міжміністерському комітету із кредитів та заощаджень. В Італії у системі короткотермінового кредитування діє понад 1200 кредитних установ із понад 20 тис. відділень. У цю систему входять банки національного значення, звичайні комерційні банки, філії іноземних банків, кооперативні народні банки, ощадні каси, ломбарди, ремісничі та сільськогосподарські каси.

Заклади короткотермінового кредитування досить інтенсивно кредитують підприємства малого бізнесу, індивідуальні та сімейні господарства, а також надають весь спектр банківських послуг. На частку майже 300 банків та ощадних кас припадає майже 95% вкладів та понад 96% наданих кредитів суб'єктам господарської діяльності.

Варто зазначити, що на частку 15 провідних банків припадає 39% вкладів та 40% наданих кредитів. Таким чином, малі італійські банки залучають кошти і кредитують переважно регіональні програми та малі і середні підприємства, які останніми роками в Італії досить інтенсивно розвиваються. Держава досить адекватно регулює банківську діяльність. Так, статус банку національного значення надається лише тим банкам, які мають відділення не менше ніж у 30 провінціях і практично ефективно впливають на регіональний розвиток економіки. Контрольний пакет акцій цих банків належить державній організації – Інституту промислової реконструкції. Держава безпосередньо регулює діяльність цих банків і затверджує переміщення їх керівних кадрів.

Найбільшу питому вагу в банківській системі Італії займають комерційні банки. Найбільше їх число становлять дрібні банки, які ведуть свою банківську діяльність у межах провінції, у якій вони знаходяться. Лише незначна частина комерційних банків, зазвичай акціонерних, мають свої відділення в інших провінціях. В окрему групу в банківській системі Італії виділено кооперативні банки, які мають деякі особливості у правовому режимі. На кооперативні банки поширюються положення, встановлені цивільним кодексом для кооперативних закладів, що передбачає обмежену величину паїв засновників, право користування лише одним голосом незалежно від величини паю та ін. Кооперативні банки обслуговують переважно регіональну (місцеву) клієнтуру, і лише деякі з них, відносно великі, можуть поширювати свою діяльність на декілька провінцій.

Ощадні каси Італії поряд із залученням коштів (заощаджень) проводять розрахункові банківські операції і займаються короткотерміновим кредитуванням. Ощадні каси є державними установами, адміністративно підпорядкованими кредитному інституту ощадних кас Італії, до функцій якого входить використання вільних коштів, які не використовуються ощадними касами [6].

Висновки. Запозичення досвіду розбудови банківської системи зарубіжних країн для національного банківництва є досить важливим. Питання оптимізації структури банківської системи, питання, що стосуються формування її ресурсної бази, а особливо банківського кредитування реального сектору економіки завжди були в центрі уваги вітчизняних учених та економістів, які досліджували і досліджують банківські системи різних країн.

Отже, у сучасних умовах з метою ефективного забезпечення економіки кредитними ресурсами потрібне державне регулювання і запровадження вище розглянутих механізмів щодо залучення та розподілу кредитних коштів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аванесова І. Передумови регулювання кредитної діяльності в Україні: історія і сучасність / І. Аванесова // Банківська справа. – 2002. – № 4. – С. 64–79.
2. Банківські операції: Навчальний посібник / О.В. Васюренко. Банківські операції: Навч. посіб. – 6-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 318 с.
3. Банківські операції: Навчальний посібник. / Р.Р. Коцовська, О.П. Павлишин, Л.М. Хміль – К.: УБС НБУ, 2007. – 309 с.
4. Пернарівський О. Ризик і ліквідність комерційного банку / О. Пернарівський // Вісник Національного банку України. – 2000. – № 4. – С. 31–34.
5. Показники діяльності банківської діяльності системи України // Бюлетень Національного банку України. – 2007. – № 7. – С. 78–79.
6. Сергеев Л. Кредитная система Италии / Л. Сергеев // Деньги и кредит. – 2010. – № 8. – С. 10–20.
7. Фінанси: Навч. посіб. / В.С. Загорський, О.Д. Вовчак, І.Г. Благун, І.Р. Чуй. – К.: Знання, 2008. – 247 с.
8. Шамова В. Денежно-кредитное регулирование в США / И. Шамова // Економіка України: політико-економічний журнал. – 2009. – № 5. – С. 88–92.
9. Pitter L.C. Principle of Money and the Financial Markets / L.C. Pitter, W.L. Silbek. – N.-Y.: Basic Books, 2008. – 246 p.